

Տարեկան 10 բուրի, վեց ամիսը՝ 6 բուրի, երեք ամիսը՝ 3 բ. 50 կ.  
ամիսը՝ 1 բ., հատուկ՝ 5 կ.  
Բաժանորդ գրեւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ. Редакция «Норъ-Даръ»  
կամ Tiflis Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից  
մինչև 2-ը: Ցայտարարութիւններն ընդունում են ու ինչ լիզուներով  
Ցայտարարութիւններն բառին 2 կ., բնկաւաներն համար կրկնապատի:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԵՏՈՒՀԵԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋՈՒԹԻՒՆԸ յայտ-  
նում է, որ կիրակի, ապրիլի 21-ին, առաւօտեան ժամը 11 1/2-ին Կա-  
րուձիկի պարտում (Գանդիսկայա, № 25) լինելու է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Պարսպման առարկաներն են:  
ա) Անցեալ տարուայ երկու ընդհանուր ժողովների արձանագրու-  
թեանց ընթերցումը:  
բ) Անցեալ տարուայ երկու ընդհանուր հաշուի քննութիւնը:  
գ) 1896 թ. համար կազմած նախահաշուի քննութիւնն ու հաստա-  
տութիւնը:  
դ) Վարչութեան անցեալ տարուայ գործունէութեան տեղեկագիրը, և  
ե) Վարչութիւնից հերթով գուրտ եկող երեք անդամի և չորս  
փոխ-անդամի ընտրութիւնը:  
(446)

2—2

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Գիւղացիները  
և նրանց նիստուկացը:  
Ո՞վ է ինչ է Անգլիան:  
Քրոնիկոն. — Չրի բուժարան:  
Թիֆլիսի քաղաքի սկուտակը: Ռուսական  
գործակներ: Հիւրասիրութիւն թագա-  
դրութեան օրերին: Ռազմական ճանա-  
պարհների բարենորոգում: Սև ծովի  
նահանգ: Կովկասի վարդապետի մեկ-  
նում: Տոմսակներ Նիժնի-Նովոգորոդ  
գնալու համար: Ծովային լողարաններ  
Թեոդոսիայում: Վարկա-Թերեզիա հան-  
քային ջուրը: Հայոց թատրոն: Նոր հրա-  
տարակութիւններ: Երկու թերթերի աշ-  
խատակիցների կոնիւ: «Նոր-Դար» նուի-  
րոջ:  
Մամուլի շուրջը:  
Թիֆլիսի Երկու թիւնն էր. — Նա-  
մակ Անգլիայից. — Լոնդոն: Նամակ Բու-  
լարիայից. — Մոսկու:  
Բաղադրական. — Թիւրքիա: Ռու-  
սիա: Փրանսիա: Քաղաքական լուրեր:  
Խառն լուրեր:  
Հեռագրի ներքի:  
«Նոր-Դար»-ի պատասխաններ:  
Տեղեկատու:  
Ցայտարարութիւնն է:

Թիֆլիս, 19 ապրիլի, 1896  
ԴԻԴԱՆԻՍԵՐՆ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ՆԻՍՏՈՒ-  
ԿԱՅԸ

Հատ անգամ գրուել է մեր կով-  
կասեան գիւղացիների և զինուորա-  
պէս հայ գիւղացիների մասին:  
Միշտ մոլթը, միշտ սև գոյնիւրով է  
նկարագրուել գիւղացու օրն և նրա  
քաշած նեղութիւնները, իւր մի  
կտոր հացը, օրեկան ապրուստը ձեռք  
բերելու համար: Ցոյց է տրուել  
նոյնպէս, թէ ինչ միջոցներով կարող  
է գիւղացին իւր տնտեսական գրու-  
թիւնը բարձրել, իրեն բաժին ըն-  
կած հողից, իւր աշխատութիւնից  
աւելի շահուել և հատուցանել թէ  
տէրունական հարկերը և այլ տուր-  
քերը և թէ ապատուել վաշխառու-  
ների ձեռքից: Ցոյց է տրուել, օրի-  
նակներ մէջ բերելով, որ ընկերա-  
կան միութեամբ, ընդհանուր միա-  
բան աշխատութեամբ միայն կարի-  
քի պիտի լինի գիւղական համայն-  
քի տնտեսական բարձր վիճակի  
մէջ դնել: Ցոյց է տրուել և այն,  
որ գիւղացին ազէտ է, անգրագէտ  
է, քրպիւր չէ կարգում, հետեւաբար  
և ծանօթ չէ երկրագործութեան և  
առհասարակ տնտեսութիւն նոր  
կարգերին, նոր գործիքներին և չի  
էլ ըմբռնում այդ նոր կարգերի,  
նոր գործիքների շահաւէտութիւնը:  
Նա, գիւղացին չարունակուել է բա-

նել, գործել հին, նահապետական  
կարգով և պարզից իւր աւանդ  
միացած գործիքներով:  
Ուրեմն հարկաւոր է օրինակով  
ցոյց տալ գիւղացուն, թէ ինչպէս  
խելապէս պէտք է և բանեցնէ նոր  
գործիքները, ինչպէս մշակէ երկիրը,  
ինչպէս և ինչ հիմունքների վրայ  
պէտք է գիւղացիներն ընկերաբար  
միասին աշխատեն և աշխատանքը  
բաժանեն:

Բայց միթէ միայն հողը մշակե-  
լու մէջն է պահպանել մեր գիւղա-  
ցին հին, աւանդական կարգերը:  
Գիւղացին իւր նիստուկացով ընդ-  
հանապէս նոյն վիճակի մէջն է,  
ինչ վիճակի մէջ որ էր հարիւրաւոր  
տարիների առաջ:

Նոյն մոլթը, գետնափոր բնակա-  
րանները, նոյն կիցոտո, ողորմելի  
նիստուկացը, ինչ որ առաջ է ե-  
լել. մարդ և անասուն միասին ապ-  
րել են ու ապրում են գիւղերում  
նոյն անասնական կեանքով:  
Եթէ մի փոփոխութիւն կայ, այդ  
գէպի վատն է կատարուել, որով-  
հետեւ առաջ բարբերի աւելի մար-  
բութիւն էր տիրում: Եկեղեցին,  
միակ տեղը, որտեղ կարող էր գիւ-  
ղացին իւր անասնական գրութիւնից  
բարձրանալ և փորքինչ հոգեպէս  
միմիայնութեւ և իրեն մարդ գէպ, այդ  
եկեղեցուց էլ գիւղացին խորթացել  
է: Հատ գիւղերում, կիրակի օրերը,  
պատարագի ժամանակ, գիւղացիները  
կամ գինեմեղմուսն են լինում, եթէ  
կայ գինեմուսն, կամ եկեղեցու մօտ  
միմիայն հետ վիճում, կուտում են:

Գիւղացիների տնտեսական վիճակը  
բարձրելու մասին հոգալով, պէտք  
միաժամանակ և նրա բարոյական  
վերամշակութեան հոգը տանել, պէտք  
է և նրա նիստուկացը, նրա  
տունը թէ արտաբուստ և թէ ներ-  
քուստ հիմնովին փոփոխութեան  
ենթարկել:

Պէտք է վերջապէս գիւղացին-  
քին բաժանել իրենց անասուններից,  
պէտք է գետնի տակից հանել նը-  
րանց, նոր ձևի բնակարաններ, տը-  
ներ կանգնեցնել, իրարանջիւր գիւ-  
ղի կլիմայական և այլ պայ-  
մանները ի նկատի առնելով. աւելի  
մաքուր, նիստուկացի, աւելի մար-

դավարի կենցաղավարութեան պէտք  
է ընտելացնել գիւղացուն:  
Բայց ո՞վ պէտք է անէ այդ և  
ինչպէս — այդ է խնդիրը:  
Հարկաւոր է օրինակ տալ գիւ-  
ղացուն. իսկ գիւղացուն օրինակ  
տուողը պէտք է լինի նրա ծխա-  
տէր քահանան, գիւղական ուսուցի-  
չը և այն գիւղացի պատանիները,  
որոնք վաղիս են քաղաք ուսումն  
ստանալու և կրթուելու:

Այժմեան գիւղական քահանան  
գիւղացուց բարձր չէ կանգնած և  
եթէ բան հասկանում է, ո՞չ  
կաշումն ունի և ո՞չ էլ սիրտ գիւ-  
ղացիներին գէպի բարին քաջալերե-  
լու և նրանց բարի օրինակ դառ-  
նալու: Ուսուցիչը... մի՞մ մասամբ  
ուսուցիչները չեն մնում երկար  
ժամանակ գիւղում, իրենք միջոց-  
ներից գուրի են լինում կամ թէ  
առաջադիմութեան օրինակ դառ-  
նալու փոխարէն, գալթակցութիւն  
են դառնում և միմիայն խառնա-  
կութիւն ձգում գիւղական համայն-  
քի մէջ:

Իսկ քաղաքում քիչ շատ ուսումն  
հոտ առնող գիւղացին գիւղ չի  
վերադառնում. նա աւելի բարձր  
է համարում քաղաքայինքին «լու-  
սաւորել» և ուրանալ իւր հայրե-  
նի հողը:

Այս գործումն էլ պէտք է ընկի-  
նութեամբ գործել. — դա է օգնու-  
թեան ու նպատակին հասնելու միակ  
ճանապարհը:

Ո՞Վ ԵՒ Ի՞ՆՉ Է ԱՆԳԼԻԱՆ  
(«Նոր-Դար»-ի Պարբեր թղթակցից)

Ուր հող ու ջուր կայ, այնտեղ Անգ-  
լիա և անգլիական շահ կայ. բայց ո-  
րովհետեւ երկիրն անգլացած է հողից և  
ջրից, — ուստի ամեն տեղ Անգլիա և  
անգլիական շահ կայ:

Քաղաքական աշխարհը յուզող խն-  
դիրները և նրանց ընտանրութիւնը կար-  
ծես աշխատում են արգարացնել մի  
յայտնի քաղաքագէտի այդ երգիծարա-  
նական նկատողութիւնը: Բայց որովհե-  
տեւ Անգլիան քաղաքական աշխարհում  
ամենագործօն դեր խաղացող պետու-  
թիւններից մէկն է, ուստի աւելորդ չէր  
լինել աւելի ի մօտայ ճանաչել քա-  
ղաքական Անգլիային:

Ո՞վ է ինչ է Անգլիան. — Ահա հարցը,  
որին կաշխատանք համառօտակի պա-  
տասիրանք:

Անգլիան մի վաճառականական կղզի  
է, այդ իրողութիւնն արդէն բաւական  
է, որ նրա քաղաքական ընթացքը ո-  
րոշուի. նրա քաղաքականութիւնը գը-  
ծագրուած է իւր քաղաքի վրայ: Ու-  
րովհետեւ երկիրը սահմանափակ է, ուս-  
տի Անգլիան կարող է ընդարձակուել մի-  
միայն վարկածականութեամբ և որովհե-  
տեւ երկիրը ապագածից աւելի է ար-  
տադրում, այդ պատճառով էլ նրան ան-  
հրաժեշտ են վաճառականները՝ հեռու  
կամ մօտիկ: Անգլիական մեծութեան և  
հաստատութեան գործին ծովային դո-  
րութիւնը, նաւատորմից է, իւր նպա-  
տակներին հասնելու ամենակարճ ճա-

նապարհը — ծովը, ուստի դարերից ի  
վեր աշխատել է զօրեղ նաւատորմով  
կազմել և իշխող տէր լինել բոլոր ծո-  
վերի: Անգլիայի ընդարձակուելը կեն-  
սականութեան և գոյութեան խնդիր է  
եղած իւր համար, ուստի այդ հանգա-  
մանը նրան տուց շահախնդրութեան,  
նախանձի և առեւելութեան ոգի: Իւր  
կղզիական առանձնացումը իրեն միջոց  
տուց գարեբից ի վեր թշնամանել ա-  
մեն ազգերի, մտնել նրանց ներքին բո-  
լոր գործերի մէջ, առանց որ նրանցից  
մէկը համարձակուէր իւր երկրին մօտե-  
նալ, ուստի այդ հանգամանքը նպաս-  
տեց անգլիացուն լինել ամբարհաւած,  
գոռու և արհամարհող: Գոռուութիւնը  
նրա ազգային յատկանիշն է դարձած և  
որովհետեւ իւր նպատակներին հասնելու  
համար նա վայրագի նման կատաղի է  
դառնում, ուստի նրա անունն անարե-  
կելի դարձաւ բոլոր եւրոպայի համար:

Անգլիայի ազգային քաղաքականու-  
թիւնը պետական շահն է, բայց որով-  
հետեւ ինքը քաղաքական ազատութեան  
երկիր է, ուստի պետական այս շահն  
ամենայն դիւրութեամբ մարգարեկա-  
նի կարող է փոխուել, առանց որ և է  
հակօրինակութեան տեսիլք: Անգլիա-  
կան ազգը իւր պետական-ազգային շա-  
հերը պաշտպանելու համար մէջ է բե-  
րում մի անյաղ ցանկութիւն, բուռն  
ուժգնութիւն և յարատուութիւն: Այդ  
հանգամանքը ստիպում է նրա թշնամի-  
ներին միշտ զոգը լինել: Տէր ծովերի  
և նեղուցների, նա ուզում է որ իւր ա-  
ռաջը կարող ազգեր չլինին, եթէ հան-  
գիւղացան նա թոյլերին ճնշում է ա-  
մենայն արհամարհանքով, իսկ ուժեղ-  
ների հետ կատաղի դարեւոր մարտ է  
մղում ամենայն ուժգնութեամբ:

Անգլիան երբեք չի ընդունում, որ  
որեւէ պետութիւն իւր հետ մասնակցէ  
ծովերի տիրապետութեան, ուստի նրա  
քաղաքականութեան անկեան քարն է  
եղած ոչնչացնել ծովափնեայ պետու-  
թեանց նաւատորմը: Ծովերի տիրա-  
պետութեան և վարկածականութեանց  
տարածման հետեւող է եղած և Փրան-  
սիան: Ուստի վերջինս դարձած է Անգ-  
լիայի դարեւոր թշնամին: Թոյլ չտալ  
Փրանսիային ծովափնեայ նոր երկրներ-  
քի տիրել, մասնաւոր եւրոպայում, չըղ-  
թայի նրան ցամաքի վրայ, այդ է ե-  
ղած Անգլիայի մշտական քաղաքակա-  
նութիւնը:

Անգլիացին պատրաստ է ամեն դո-  
հարկութիւն յանձն առնել, միայն  
թոյլ չտալ, որ Փրանսիան իւր իշխա-  
նութիւնը տարածէ ծովափնեայ մանր  
ազգութիւնների վրայ:  
«Անգլիացիները պատրաստ են մինչև  
անգամ իրենց շաղկիւղ ծախել, Փրան-  
սիայի գէմ պատերազմ մղելու համար,  
որպէսզի թոյլ չտան նրան Բելգիայի  
աւելը գտնուել», սակ է մի Փրանսիացի  
քաղաքագէտ 1677-ին: Ռէյնի ձախ ափի  
տիրապետութիւնը քաղաքական հակառակ  
է Անգլիայի պետական և տնտեսաւան  
շահերին: Փրանսիան այդ ձգտումն  
ունի թէ Գերմանիայի և թէ Բելգիայի  
նիստամբ, ուստի Անգլիան պատրաստ  
է միշտ գաշնակցել Գերմանիայի հետ:  
Մի գերմանական Ռէյն՝ Անգլիային ա-  
ղետարել լինել չի կարող, բայց մի  
Փրանսիական Ռէյն՝ Անգլիային իւր ծո-  
վային պետութիւնից խորտակել ստի-  
է: Ահա մէկը զլխաւոր պատճառներից,  
որ Անգլիային ստիպում է իւր աչքն

ուղղել դէպի Ռէյն և այնտեղից Գեր-  
մանիա:  
Անգլիան երբեք չի կարող մոռանալ  
Փրանսիայի իրեն հասցրած հարուածը  
Ամերիկայի ազատութեան գործում: Վը-  
րէժխնդրութեան ոգին դեռ բուրբուլի  
բոցավառ է թէ Սիւտի բուրժուայի և  
թէ արքայական խորհրդականների մէջ:  
«Անգլիան Փրանսիայի բնական թշ-  
նամին է, բայց մի ազատ, փառասեր,  
անարգար և ոչ անկեղծ թշնամի: Իւր  
քաղաքականութեան անփոփոխելի և  
սիրած առարկան է եղած եթէ ոչ  
Փրանսիային բողբոջլին քայքայել, գէթ  
նրան նուստացնել, խոնարհեցնել...  
Պետական շահը բոլոր նկատմաներից  
գերազանց է նրա համար, և երբ նա  
խօսում է, բոլոր միջոցներն արգար և  
օրինական են նրա համար, և մինչև  
անգամ անհրաժեշտ» (Général Rayne-  
val, mémoire):

Ուրիշ խօսքով, Անգլիայի քաղաքա-  
կանութեան հիմունքն է եղած միշտ  
Փրանսիայի ընդարձակման առաջն առ-  
նել, ստորացնել, խոնարհեցնել նրան և  
յամենայն գէպ զթշնամի նրան կրտա-  
կան ցամաքի վրայ: Ուրովհետեւ այդ նը-  
պատակն իրագործելու համար Անգլիան  
չի ունեցել պահանջուած քանակու-  
թեամբ զօրք, ուստի աշխատել է դաշ-  
նակիցներ որոնել և նրանց միջոցով  
պաշտպանել իւր այդ ձգտումը: Այդպի-  
սի դաշնակիցներ նրա համար եղած են  
Աւստրիան անցեալում, Իտալիան և մա-  
սամբ Գերմանիան մեր օրերում: Աւստ-  
րիան իւր հակառակութեանց մէջ Փրան-  
սիայի հետ, միշտ վայելել է Անգլիայի  
պաշտպանութիւնը:

Միջերկրական ծովի տիրապետութիւ-  
նը մի մշտական հակառակութեան աղ-  
բիւր է Անգլիայի և Փրանսիայի միջև:  
Փրանսիան այդտեղ իւր բացարձակ հա-  
կառակորդն է: Գայ և Իտալիա, բայց  
սա դեռես իւր հետ մրցակցելուց շատ  
հեռու է: Ուրովհետեւ Իտալիան ևս Մի-  
ջերկրականի տիրապետութեան ձգտում-  
ներն ունի, բայց որովհետեւ այդ ձգ-  
տումներն առայժմ իրեն համար միաս-  
ակար հետեւանք ունենալ չեն կարող, ուս-  
տի օգտակար այդ հանգամանքից, միացնել  
նրան իւր հետ և գէմ դնել Փրանսիա-  
յին — ահա իւր Միջերկրականի քաղաքա-  
կանութիւնը:

Առաջ Անգլիան ուստական պետու-  
թեան առաջին բարեկամն և դաշնակի-  
ցն էր, որովհետեւ Ռուսիան մի ընդար-  
ձակ հրապարակախաճառանոց էր իւր  
արտադրութեանց համար: Բայց այդ  
գիրքը փոխուց այն ժամանակից, երբ  
ռուսներն սկսեցին ընդարձակուել: Անգ-  
լիայի հաստատուելը Հնդկաստանում և  
առասաց յառաջխաղացումը գէպի Սև ծո-  
վի ափերը և Առաջաւոր Ասիա՝ երկու  
դաշնակից պետութեանց շահերի բա-  
ցարձակ հակառակութիւն առաջ բերին:  
Ասիական պետութիւն դառնալով, Անգ-  
լիան հարկադրուած էր Ռուսիայի թիւը  
նամին դառնալ:

Նա չէր կարող տեսնել Ռուսիային  
իրեն ժառանգ Օսմանեան պետութեան:  
Ռուսիայի նման մի զօրեղ պետութեան  
հաստատուելը Միջերկրականի տիրու-  
ման Անգլիայի պետական շահերին բացար-  
ձակ դէմ էր, ուստի նա երդուեց Ռու-  
սիայի յաւանանական թշնամին դառ-  
նալ:  
Անգլիայի բոլոր դաշնակիցները երկու  
որոշ նպատակ ունին.

1) Որչափ կարելի է ընդարձակել ծո-  
վային զօրութիւնը և գաղթականու-  
թիւնը և

2) Սահմանափակել Փրանսիայի զօ-  
րութիւնը և ի հարկին ոչնչացնել, և  
Ռուսիայի յառաջխաղացման առաջն  
տունը:

Այս է նրա յարատեւ մտածմունքը:  
Մականի նոյն խոյն քաղաքական այդ ըն-  
թացքը նրան հարկադրում է փոփոխակի  
խմբերի մէջ մտնել, նայելով թէ այդ  
նպատակներէջ որն է վտանգի մէջ Ռու-  
սիան յարկի այս ու այն կողմը, մտնել այս  
և այն խմբի մէջ — իւր քաղաքականութեան  
առաջին պահանջն է: Բայց զբաւ հա-  
մար էլ նա ազատ պիտի լինի, որ  
ի հարկին այս և այն գերը ստանձ-  
նէ, այս և այն խմբի մէջ մտնէ, նայելով,  
թէ նրանից որն է իրեն ձեռնառու, և  
որ նպատակի յարմար: Պարզ է, որ «*Splendid isolation*»  
կղզեացման (Splendid isolation)  
քաղաքականութիւնն այս օրուայ չէ, այլ  
կարեւոր ձգտման հետեւանք:

Անգլիային չափ սեփականութեամբ  
պատկերացմի մէջ է մտնում, բայց երբ  
մի տեղում պատերազմի մէջ մտնու, նա  
չափ ու է դուրս գալիս: Տնտեսական  
խնդիրները նրա պատերազմներին մէջ  
առաջին տեղն են բռնում: Պատերազմը  
սպառնում է զարգացնել նրա փաճառա-  
կանական յարաբերութիւնները, կարու  
է իւր զոյտիւնն աղբիւրը, հետեւաբար  
իւր ամբողջ քաղաքական գոյութիւնը  
վտանգի ենթարկում: Ուստի նրանք  
այնժամանակ են պատրաստակալ պա-  
տերազմի դաշնի եղում, երբ իրենց  
չ'ոչ, տնտեսական դրութիւնը վտանգի  
մէջ է: Նրանք միշտ յակամայիցս են  
պատերազմի դաշն դուրս գալիս, բայց  
երբ մի տեղում վճռեցին պատերազմի  
դիմել, նրանք երեսն են գալիս իրենց  
բոլոր տնայոց ցանկութեամբ, գոտադու-  
թեամբ: Պատերազմի մէջ նրանք բերում  
են մի տեղէ կիւրք, և այդ այնքան շատ,  
որքան որ այդ կիւրքը յարուցանող շար-  
ժանութիւն խտտողոյն է:

Անգլիական պատմութիւնը բազմա-  
թիւ օրինակներ է ներկայացնում մի խո-  
րուսիկ երեւոյթի, որ շատերին սխալ հե-  
տեւութեանց մէջ է ձգել:

Չափ տեղում Անգլիան օտարութեամբ է  
հսկել ձեռնութիւն մնալ իրեն հ'ուսաբը-  
րող շատ խնդիրներէջ, նա սկսել է  
կիւրք, անասարքի դիրք բռնել զէպի  
ևլ փոյնիայում առաջին խնդիրները:  
Այդ դիրքը շատերին կարծել է ստել,  
որ Անգլիան բնկա, որ նա չուսով երկ-  
րորդական պետութեանց կարգին կը-  
հասնի: Արարեւ պատահել են օրինակ-  
ներ, երբ Անգլիան բարձի թողի է արել  
կարողական նշանակութիւն ունեցող ա-  
մենակարեւոր խնդիրներ, բայց այդ բո-  
լորից յետոյ, երբէք չի պատահել, որ  
կարողական տնտեսութեան խոյն խնդիր  
կարողարուի առանց Անգլիայի: Նա եր-  
բեմն բարձի թողի է արել եւրոպան,  
բայց զիւրի միշտ եւրոպայի սանձը,  
եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ ամենամեծ  
մասով, նրա ձեռքին է եղել:

Եթէ պատերազմից պարտուող դուրս  
և ու, Անգլիան աշխատում է իրեն վե-  
րականում, իսկ եթէ յաղթող դուրս ե-  
կալ, նա այդ յաղթութիւնից աշխա-  
տում է օգտուել ամենամեծ չափով, նա-  
յիւրով թէ իւր որ նպատակին հարկաւոր  
է, գոհացում տալ:

Անգլիայի ամբաւ հարստութիւնը նրան  
միջոց է տալիս ահագին պարաք վեր  
առնել: Բայց որովհետեւ իրենք հարուստ  
են, ուստի նայելով այդ հանգամանքը  
ուսկում է իրենց պատերազմի մտաբի  
ծանրութիւնը և հետեւաբար ի մտոյ  
դրալ:

Միւս կողմից հասարակական ազա-  
տութիւնը, որին այնքան հոգատար է  
անգլիացիներ, եթէ վտանգի է ենթարկում  
պատերազմի ժամանակ, այդ բոլորը մի  
մի առիթ են, որ նա մէկնիմէկ պա-  
տերազմի դաշն չեղնէ:

Անգլիան չափ տեղում ներքին և ար-  
տարին ձգնաժամի մէջ է գտնուում,

բայց նա միշտ աշխատել է առանձին  
տեղ բռնելու եւրոպական քաղաքական  
աշխարհում և պատմութիւնը նրա այդ  
ձգնաժամն արգարացնում է:

Մոնախի արդէն վաղուց նախա-  
զգուշացրել է իւր հայրենակիցներին,  
որ պէտք է «Անգլիայի բարեկամութիւ-  
նը օրոնել և երկիւղ կրել նրա ռիսկա-  
լութիւնից»:

Եւ այդ աւելի նրա համար, որովհե-  
տեւ Անգլիան գարեբից ի վեր աղգա-  
յին յարատեւ քաղաքականութիւն ունի:

Անգլիական պետական անձնը շատ  
լաւ ճանաչում են իրենց երկիրը և աշ-  
խատում են ուրիշ երկրներին վրայ աղ-  
գել իրենց երկրի շահի տեսակէտից,  
հակառակ այն քաղաքագէտներին, որոնք  
իրենց երկիրը կառավարում են արտա-  
քուստ եկած զօրութիւնից մղուած և  
իրենց ներքին գործերն իսկ վարում են  
օտարականների միակ հակահարուածով:  
Անգլիան միքանի անգամ Անգլիայով  
կարողացել է կառավարել ամբողջ եւրո-  
պան: Եւ այս բոլորը միացած անգլիա-  
ցիներին տուել է քաղաքական մի խելք,  
որ իսպառ պահաւում է Ֆրանսիայի-  
ներքին:

Կար մի ժամանակ, երբ Ֆրանսիան  
սղարքի կարող էր սպառնալ Անգլիային:  
Այդ այն ժամանակ էր, երբ Ֆրանսիան  
գործում էր յանուն սկզբունքի, յաւիտե-  
ական ճշմարտութեան: Ազգերի աղա-  
տութեան գործը Ֆրանսիան իւր ձեռքն  
առաւ, նա դրանով հարուածեց ամբողջ  
Եւրոպան: Բայց Ֆրանսիան աղ չա-  
բունակեց, նրա շարունակողը եղաւ Ան-  
գլիան: Փոքրիկ ազգերի ազատութիւնը  
և պաշտպանութիւնը Անգլիայի քաղա-  
քական շահերի ամենահակառակ կէտն է  
կազմում: Ուստի նա այժմ ունի «ահա-  
րեկելի» է քան առաջ:

Մինչև ցարը Անգլիայի մէջ երկու  
որոշ քաղաքական ձգտումներ կային:  
Մէկը պաշտպանում էր այն գաղափարը,  
որ այդ ընդարձակաբանալ երկրի գա-  
նազան գաղթականութիւններին որքան  
հարկի է ինքնավարական սկզբունքին  
ներքին վրայ հիմնուած քաղաքական հա-  
տատութիւնները պէտք է տալ և այնու-  
հետեւ իրեն դաշնակիցներ նրանց իրա-  
բու հետ միացնել:

Իսկ միւսը, կայսերական քաղաքակա  
նութեան հետեւող քաղաքագէտների զբո-  
րոյցը, շնորհիւ հանդերձ գանազան  
ցրուած գաղթականութիւններին ներ-  
քին ինքնավարական հատատութիւններ  
տալուց, ցանկանում էր, որ նրանք  
իրենց զարգացման ընթացքում գոր-  
ծէին Մեծ Բրիտանիայի ամենախիտ  
վերահսկողութեան տնօրէնութեան տակ:  
Վերջին դէպքերը ստիպեցին Անգլիայի  
ցրուած ոյժերին աւելի մօտից ի մի  
գումարել և աւելի սերտ կերպով միա-  
նալ մայր հայրենիքի հետ: Կայսերական  
քաղաքականութիւնն այժմ թագաւորող  
է:

Ս. Սալաւո-Ֆրիւան:

Պարզ, 13 ապրիլի (ն. տ.):

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Նոյնի Կայսերական Մեծութիւններին  
թագադրութեան օրը յաւերճացնելու  
համար Թիֆլիսի քաղ. խորհրդի անդա-  
մերից կազմուած յանձնաժողովը քաղ-  
վարչութեան հետ միասին դարձնալ մի  
նկատ ունեցաւ ապրիլի 17-ին, որ ար-  
շուհցաւ Նոյնի Մեծութիւններին թա-  
գադրութեան յիշատակին մի ձրի բու-  
ժարան բանալու Թիֆլիսի 9-րդ և 10-րդ  
քաղաքամասերի սահմանում: Բուժարանի  
համար միտնուող պիտի յատակացուի  
1,200 ր. և այնուհետեւ տարեկան 3 հա-  
զար ր.: Նոյն այդ նիստի մէջ որոշուե-  
ցաւ հանդէսները համար արդէն յա-  
կացուած 3,500 բուրլու վրայ աւելաց-  
նել 2,000 ր., որի մասին և դիմել  
քաղ. խորհրդին:

Այս օրերս ստացուած է և Գլորիոյժ-  
յա փողոցի մագաղկներէջ մէկում ի սրոյ

կըզրուի Նոյնի Մեծութիւններին թա-  
գադրութեան ժամանակ Թիֆլիսի քա-  
ղաքի կողմից մատուցուելիք աղ ու հացի  
սկուտեղը, որ պատրաստուած է Մոս-  
կուայում: Սկուտեղի մէջ նկարուած է  
Թիֆլիս քաղաքի նոր գերբը, որի շուրջը  
ուսուբէն գրուած է «Նոյնի Կայսերա-  
կան Մեծութիւններին արքայան թա-  
գադրութեան օրը Թիֆլիս քաղաքի կող-  
մից»:

Թիֆլիսի ոտակաւապետ քաղաքիս  
բոլոր պրիտուաններին առաջագրել է  
կարգադրել, որ Նոյնի Կայսերական  
Մեծութիւններին թագադրութեան սո-  
նեքի համար տանտէրերը առաջուց  
պատրաստեն բացառապէս ուսակաւ  
գրքոյակներ տները զարդարելու համար  
և ոչ մի դէպքում թոյլ չտալ ուրիշ  
դրօշակներ կախուլ:

Թիֆլիսի նահանգական արքունի գա-  
նաւորից կառավարութիւնը 1,500 ր.  
է յատկացրել Նոյնի Կայսերական Մե-  
ծութիւններին թագադրութեան օրերին  
աղբաւ դասակարգին հիւրասիրելու հա-  
մար: Հիւրասիրութիւնը, «նով. Օր.»-ի  
տակով անցի կունենայ Ալեքսանդրեան  
այգում, ուր թոյլ-գարուի մտնել առա-  
ջուց բաժանուած սոմոնակներով:

Այս տարի ճանապարհների հաղորդակ-  
ցութեան միջոցաւ թիֆլիսի ճանապարհ-  
նուէրները և Կարսի ռազմական ճանա-  
պարհների բարեկարգման գործին:

Պետական խորհրդին արդէն առա-  
ջարկուած է Սե ծովի նահանգ կազմե-  
լու ծրագիրը: Այդ ծրագրով Ս. ծովի  
շրջանի իւր այժման սահմանների մէջ  
(բացի Անափայից) վարչական անկախ  
մի միութիւն է կազմում և մտնում է  
Անգլիոյական նահանգների շարքի մէջ:  
Նահանգի կառավարութիւնը յանձնում  
է մի նահանգապետի Անգլիոյական միւս  
նահանգապետների իրաւունքներով, նա-  
հանգապետին օգնական է արւում մի  
փոխ-նահանգապետ, ինչպէս միւս նա-  
հանգներում է: Նահանգապետի ատենի  
մէջ հիմնում է գաղթականութեան  
մասնաժողով: Ամբողջ նահանգը բա-  
ժանում է երեք մասի, որոնց կառա-  
վարիչներին տրւում են գաւառա-  
պետների իրաւունքներ. գաւառապետ-  
ների պաշտօնատեղերը լինելու են նո-  
վոսոյսից, Սոչին և Թուապէն: Բացի  
գրանից նահանգի մէջ հիմնում է հե-  
ծակ ուրեանդինների կազմակերպու-  
թիւն: Չմաստային կառավարիչները,  
գաւառական ժողովների նախագահները  
և նահանգական ատենի անդամներն  
նշանակում են ընդհանուր հիմունքնե-  
րով. զեմաստայի կառավարչապետներին  
նշանակում է Կովկասի կառավարչապե-  
տը: Սե ծովի նահանգը բաժանում է երեք  
զեմաստային մասի: Նովոռոսիսկի  
քաղաքը չի մտնում զեմաստային մասի  
մէջ և քաղաքային դատաւորի մաս է  
կազմում:

Բարեխնորհ Կոմիտաս վարդապետ Սո-  
լոմոնիանը, որ աշուներուսից գտնում  
էր Թիֆլիսում և պարապում էր երաժշ-  
տութեան ուսմանսիրութեամբ, ապրիլի  
19-ին ճանապարհուց դէպի ս. Էջմի-  
մի, Վեհափառ հայրապետի հետադրել  
համաձայն:

Վարդիկաւազի երկաթուղու Թիֆլիսի  
քաղաքային կայարանում մարդատու  
գինացների տոմսակներ են վաճառուե-  
լու Նիժնի-Նովոգորոդի ցուցահանդէսը  
գնալու համար: Նիժնի-Նովոգորոդ գնա-  
լու և վերադառնալու համար տոմսակի  
գինն է առաջին կարգին—56ր. 50կ.,  
երկրորդ կարգին—33ր. 90կ. և երրորդ  
կարգին—22ր. 60կ.: Իսկ Վարդիկա-  
ւազից իջնցած գինը չկան Նիժնի-Նով-  
գորոդի ցուցահանդէսը գնալու համար,  
այլ գինը Նոյնի են թողնուած:

Խրիմի լրագրները հաղորդում են, որ  
Թէոդոսիայի ֆրանսիական հիւպատոսը  
ներկայումս բանակցում է մի խումբ  
ֆրանսիացիների հետ այդ քաղաքում  
ծովային լոգարարների շինելու մասին:

Արքունի գանձարանը դնել է Կովկասի  
հանքային ջրերի մօտ, գերմանական  
«Կարբա» գաղութի հողաբաժնի մէջ  
գտնուած «Մարիա-Թերեզիա» հանքային  
ջուրը, որ բուժարար յատկութիւն ունի:

Առաջիկայ կիրակի, ապրիլի 21-ին  
վրաց աղուականների բանկի թատրո-  
նում պ. Արքունիք տալիս է մի ներ-  
կայացում: Կրկնական առաջին անգամ  
իրեն պ. Արքունիքի յօրինած «Նամուս»  
անունով պիէսը:

Խմբագրութիւնն ստացել է Ս. Մմիւրնո-  
վա—«Անտառապահ», թարգմ. ուսու-  
բէնից: Թարգմանիչը համեստաբար իւր  
անունը ծածուկ է պահել: Գեղեցիկ  
թղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ  
լոյս տեսած այս գրքովը նշանակուած  
է մանկական ընթերցանութեան համար  
և մանկներին էլ նուիրուած է: Թարգմա-  
նութիւնը կատարուած է մաքուր և սա-  
հուն լեզուով: Գրքովը բաղկացած է 69  
էջից, տպագրուած է Թիֆլիսում և արժէ  
12կ.:

Մենք ստացել ենք Թիֆլիսում Ի. Փ.  
Տիարժեկու խմբագրութեամբ պարբե-  
րաբար լոյս տեսնող Վիկտոր Հիւրդի  
բանաստեղծութիւնների ժողովածուի  
(Собрание стихотворений Виктора Гю-  
го въ переводахъ русскихъ писате-  
лей) XIV պրակը, որ պարունակում է  
իւր մէջ 15 ոտանաւոր: Իւրաքանչիւր  
պրակի գինը 20 կ. է:

Դատարանական արձանագրութիւնը  
ճիշտ է, ոչ, արդարաւոր է, չէ, ծնո-  
տին է խփել, չէ, ետեւից է խփել երկու  
կուտուներն էլ միմեանց օձիքից բըռ-  
նած զգգուել են. չէ, մէկը ետեւից  
խփելուց յետոյ յետ է փախել, բայց  
միւսը նրան բռնել, պատին է սեղ-  
մել և խեղդելու էր, եթէ ձեռքից չազա-  
տէին... Այս է երկու աշխատակիցների  
ձեռքով երկու թերթերի միմեանց դէմ  
մղուած կռիւ, որ դեռ շարունակում է:  
Բայց թէ զբանից վնասում է մամուլը և  
նրա նշանակաւորութիւնը ընկնում նոյն-  
իսկ հասարակ ժողովրդի աչքում,—այդ  
մասին մտածող չկայ: Կիրքը հայոց բո-  
լոր գործերում նշանաւոր տեղ է բռնել.  
զարմանք չէ, որ այդ կեանքը, իւր մէջ  
ցուայող մամուլը գրանից զերծ մնալ:  
Մեղաւորը խաղաղէն աշխատակիցները  
չեն այնքան, որքան նրանք, որոնց ձեռ-  
քում է թերթերի գեղակաւութիւնը և  
որոնք միմեանց դէմ տածած նախա-  
ձից միայն այն են մտածում, որ մի-  
մեանց վնասեն:

Մամուլի արդի ողորմելի դրութեան  
փառաւոր սկիզբը դրուել է 1872-ին և  
մեր մամուլին հետեւող կրեանէն, թէ  
բոլոր աղմուկներին, բոլոր յարձակու-  
մանին, աղնիւ համարում մերկացում-  
ների և այլն, և այլն, բուն շարժանիքը  
կրկն են նախանձն ու շահախնդրութիւ-  
նը: Մամուլի մէջ գործ է գրուել  
ամենաանխիղճ կերպով ժողովրդական  
հետեւալ տուածը. «Թող մի աչքս հա-  
նեն, միայն թէ հարեանի երկու աչքը  
հանած անեման»:

Եթէ անբերը այդպէս են արել, ծա-  
ռաները հօ աւելի առաջ կըլնան, մանու-  
ւանող որ կորցնելու ոչինչ չունին:

Պ. Ներսէս Ներսիսեան 10 բուրլի ուղար-  
կելով, այս տարւոյ «Նոր-Դար»-ի մի օրինակ  
նուիրում է Էջմիլի հայոց գաղութին:

ՆԱՄԱԿ ԽՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ  
Մեծ. պ. խմբագիր  
Խնդրում եմ խորհրդարան տեղ տալ

երկաւորիս. — Կիրակի, ամսոյս 14-ին,  
Թիֆլիսի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցում  
կրկին անգամ մի աղեղ տեսարանի  
ներկայ էինք.—Տէր Սահակ Սահակեանը  
պատարագիչ էր. միւս բոլոր քահանա-  
ները և արքաները մեռել թաղելու  
էին գնացել (ոչ Մուղնու ծխակաւն). դա-  
տում կանգնած էր եկեղեցու երեցիկո-  
ւան պ. Ալեքեանի ջանքերով եկմա-  
լեանի երեցիկ խումբը, բեմի վրայ շը-  
փոթուած գրութեան մէջ էր պատանի  
սարկաւազ Վարդանը, որ վերաբերում  
պիտի անէր, բայց «Օրհնեայ աչք» երգող  
չկար, երեցիկ խումբն աշխատում էր և  
իւր բաժինը երգել և սարկաւազի բա-  
ժինը. երբ ամեն բան խառնուեց խմբից  
մի հոգի բարձրացաւ, որ պատարագիչին  
օգնի. սակայն նա ևս իւր տակերն  
անգիր չիմանալով աւելի խառնեց:  
Սարկաւազ Վարդանը վերաբերումն ա-  
րաւ և իրեն անել գրութիւնից ազա-  
տելու համար բեմից լիջաւ և էլ չերեաց:  
Պատարագի կիսին ընծայարանի աշա-  
կեւը 2-րդ անգամ Արտաշէսը մտաւ ե-  
կեղեցին և շապիկ հագնելով միայնակ  
մի կերպ պատարագը վերջացրին.  
Ներկայ եղող ժամուորները հանդիսատես  
էին այդ տեսարանին: Սրան պէտք  
է տեղեկան, որ Մողնու եկեղեցին  
երեք տիրացու է պահում ուսու-  
կով, որոնք բոլորն էլ Թիֆլիսի դպրաց  
մեռել թաղող երեցիկի խմբի անդամ  
են և մասնակցում էին այն օրը:

Աւելորդ չեմ համարում ասել, թէ  
Թիֆլիսի դպրաց երեցիկ խումբը որչա-  
կար ու կանոնի չէ ենթարկուած հոգե-  
կար իշխանութեան կողմից. այդ պատ-  
ճառով այդպիսի տեղ երկայնիւր տե-  
ղի են ունենում և այն եկեղեցիներում,  
որոնց տիրացուները պատարագը թո-  
ղած մասնակցում են մեռել թաղող  
խմբին: Այդ խումբն այնպէս պէտք է  
կազմել և կարգաւորել, որ մի եկեղեցու  
բոլոր տիրացուները միեւնոյն ժամանակ  
բացակայ չլինին եկեղեցուց: Հոգեւոր  
իշխանութեան ուղարկութիւնը հրաւի-  
րում ենք այդ բանի վրայ:

Թիֆլիս, 15 ապրիլ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԶՈՐԲՁ

«Մասի. Վեղամ» թերթը խորհրդ-  
դաժութեան է առնում Ռուսիայում  
գտնուող կերմանական կալուածների  
վերադարձութեամբ կառավարութեան  
ձեռք առնելիք միջոցները, որի մասին  
ուսակաւ ուրիշ թերթերն ևս իւր ժա-  
մանակին հաղորդել են:

Լրագրելը, ի նկատի առնելով, որ ար-  
դէն հանգուցեալ կայսրը արեւմտեան Նե-  
րոպայում գերմանական հողային տիրա-  
պետութեան սահմանը որոշել էր, աւե-  
լացնում է.

Ներկայումս այդ տիրապետութիւնը առ-  
բաժնում է ամբողջ հարաւային Ռուսիայի  
երկարութեամբ, և միմայն եկատերեւո-  
պետան նահանգաւ գերմանական հողային  
կալուածները 55) հազար գեոնտաից ա-  
ւելի լինելով և իւրաքանչիւր տարի 15—20  
գեոնտաի աւելանալով, ներկայումս ամբողջ  
նահանգի տարածութեան 1/10-ը մասն է  
բռնում. իսկ մերենի գաւառներում այդ  
տեղորդ աւելի ևս մեծ է, օրինակ, Ալեք-  
սանդրիայի գաւառում ամբողջ հողի 1/4-ը  
մասը պատկանում է գերմանացիներին, Ե-  
կատերեւոպայի գաւառում ևս առաւել—  
1/3-ը, մասը: Հողերի արժէքը այդ կողմերում  
աւելուած էր բարձրանում է. մինչդեռ  
ընկնում ամբողջաւոր ճող հողի համար հա-  
գին նեղութիւն է կրում. գերմանացիները  
արդէն զբաւել ու զգաւում են հողի մեծ  
մասը: Գերմանացիների հետ ուսու ժողո-  
ւորը չէ կարող մեղել նախ այն պատ-  
ճառով, որովհետեւ գերմանացիներն ունին  
պատմ մեծամեծ գուժարներ, և երկ-  
րորդ նրանք կարողանում են ձեռք բերել  
արժան վարք:

«Թէ մամուլը հարստահարողներն ու  
նուստատացողները ամեն տեղ էլ իրենց  
արժանի պատիւը գտնում են,—դրա մի  
նոր տպացոյցը կարող է լինել «նով.

«Թունաւորութեամբ երկրատանողներին»  
ճանաչողները ասում են, որ այդ երկր-  
տատարողները երբեք խառը չեն եղել  
մուրազական գաղափարներին:

«Նրաթական աղբատուութիւնից, կեանքի  
անապահովութիւնից և այլ այլ կարգի  
չարքներէրից յետոյ, բնութեան չարքը  
ներքի էլ երկիւղ կայ: Ապրիլի 10-ին  
հրեկոյեան ժամը 2 և 5 վայրկեան  
12-ին կէս գիշերն անց երկաբաշտով  
թեթիկ ցնցումներ զգալուցան Պոստմ-  
Միքանի ցոլումայ մէջ միքանի ցնցում—  
սա վատ նշան է:

«Գրեթէ նրաթ շատ կայ, բայց լինջ օ-  
գուտ, երբ չնէր կարող գրել...

«Զէյթունում նոր ընդհարումներ ե-  
տեղի ունեցել, մանրամասնութեան  
մասին տեղեկութիւն չկայ սակաւին»:

---

**ԹԻԻՐԳԻՒՄ.** — «Neue Freie Presse»-ի  
Գ. Պոլսից հաղորդում են, որ Ֆեբրու-  
արին իշխանի օսմանեան մայրաքաղաք-  
քում գտնուած ժամանակ, սուլթանի  
իշխանի միջև մտեկոնական խնդր-  
ութիւն եղած խորհրդակցութիւնը հա-  
մաձայնութեամբ է վերջացել: Մակ-  
դոնիայում և Ալբանիայում նահա-  
զում պէտք է մտցունեն հստեակայ բար-  
նորդումները, Եւրոքանչիւր շրջանում  
պէտք է հաստատուն լուրջական խո-  
հուրդներ, որին պէտք է անդամակց-  
անին ազգի ներկայացուցիչներ, սակաւ-  
այդ դէպքում ի նկատի պիտի առնու-  
նաև շահանքեան աղբութիւններին հա-  
մատական թիւը: Զբնանքի խորհրդ-  
կից անդամներ թիւը պէտք է բնա-  
ձակուի, որպէսզի իւրաքանչիւր աղ-  
հարաւորութիւն ստրկի համապատ-  
խան թուով ներկայացուցիչներ ուն-  
նալու խորհրդի մէջ: Ոստիկանութիւն  
և ժանդարմերիւ կազմակերպելու  
գարձեալ ուշադրութեան պէտք է ա-  
նուի մեծամասնութեան ցանկութիւն  
Ապարիկ հարկերը պէտք է ներկայ-  
Մահմադական կայմալուսներին օգնակ-  
ները քրիստոնեայ պէտք է լինին: Բ-  
րենսորդումները մտցնելու համար  
բաքանչիւր նահանգում պէտք է նշ-  
նակուեն յատուկ կոմիսարներ:

Թիւրքիայի զանազան մասերի համ-  
հաղաբար անգամանակ կազմում  
բնորդութեանը ծրագրերի կարգա-  
կարգին շատ-շատ անգամ ենք ունեց-  
սակաւ ինչ վերաբերում է նրանց պ-  
ծաղութեան,—միայն թուրք կառու-  
րութեանն է յայտնի, թէ երբ կրգար-  
գրուին և ինչ չափով:

---

**ՖԻՐԱՄԻՒ.**—Փրանսիական մինիստ-  
նախագահ Բուրժուան և իւր պաշտոն-  
կից մինիստրները, որոնց դէմ չորս  
անգամ անկախութեանը հը յայտ-  
սենաւոր, ինն ժամուայ խորհրդակց-  
թիւնից յետոյ, վճռում է քաշուել  
պարլիգից և հրամարական սալ: Մին-  
տի վերջին նիստից յետոյ, արաւոյ  
գործերի մինիստրութիւն է հրաւր-  
իւր բոլոր պաշտանակիցներին խորհ-  
րակցութեան առնինու համար գործի  
գծուարին կայմութիւնը, որ առաջ-  
էր սենաթի ընդլիմաղրութիւնից: 21-  
ին յետոյ որ խորհրդակցութեան ժամա-  
արմատական կուսակցութեան պատ-  
նող սենատի անդամներէր շատերը ի-  
պատգամաւոր գալով յայտնում էին  
բենդի կարմնեակի կողմակից լին-  
սակայ Բուրժուան շնորհակալութե-  
յայտնելով ցոյց արումա ճամ-  
րութեան համար, ասում է, որ մե-

Тигондз А. О. Мелик-Шахназарянца, Воронц. Набережн. церковный домъ